

De Vertrouwenspersoon: 'niet alleen voor pleisters en verbandjes'

Onlangs is onderzoek gedaan naar vertrouwenspersonen integriteit (VPI's).¹ Deze vertrouwenspersonen spelen een cruciale rol in het interne meldsysteem; zij zorgen ervoor dat medewerkers op een veilige en verantwoorde wijze integriteitsschendingen of misstanden binnen de organisatie kunnen melden. Deze VPI is overigens niet hetzelfde als een 'vertrouwenspersoon ongewenste omgangsvormen' (VPOO) die een organisatie op grond van de Arbowet kan aanstellen om werknemers te beschermen tegen psychosociale arbeidsbelasting (denk hierbij bijvoorbeeld aan pesten, discriminatie en seksuele intimidatie).

Uit het onderzoek blijkt overigens wel dat deze twee rollen in de praktijk al vaak gecombineerd worden. Daar is ook veel voor te zeggen, aangezien medewerkers het onderscheid tussen beide typen kwesties (i en oo) vaak helemaal niet kunnen maken. Bovendien komt het geregeld voor dat een 'zaak' beide elementen in zich draagt waardoor de een-loket benadering voor de hand ligt.

Het rapport benadrukt ook dat een professionele VPI er zowel voor de werknemer als voor de werkgever is. Werknemers kunnen vertrouwelijk sparren over integriteitsissues en misstanden en hoe zij deze kunnen melden. Daarnaast is het echter van belang dat de VPI ook boven de individuele casuïstiek kan uitstijgen, patronen kan analyseren en zo verbetervoorstellen kan doen aan de organisatie waarmee misstanden en integriteitsissues voorkomen kunnen worden. Zo kan de gehele organisatie leren van de signalen die de vertrouwenspersoon krijgt.

Een zwak punt dat uit de studie naar voren komt, is dat de vertrouwensrol nog weinig geformaliseerd is. Dat geldt vooral ten aanzien van de aanstellingsprocedure, de betrokkenheid van de OR en de functiebeschrijving. Deze maatregelen vergroten de transparantie, de rolduidelijkheid en daarmee het draagvlak van de vertrouwenspersoon in de organisatie. Ook het gemiddeld aantal gesprekken dat vertrouwenspersonen op jaarbasis voeren, valt tegen. Geen gesprekken of meldingen betekenen immers niet dat er ook geen issues op de werkvloer spelen. Het omgekeerde lijkt eerder waar; meer gesprekken duiden op een hoger integriteitsbewustzijn en zijn een indicatie dat werknemers beter op de hoogte zijn van het bestaan van

de vertrouwenspersoon en er vertrouwen in hebben dat deze hen kan adviseren over mogelijke integriteitskwesties en misstanden.

Daarnaast blijken de vertrouwenspersonen behoorlijk kritisch over de organisatiecultuur; in een aanzienlijk deel van de organisaties heersen gevoelens van onveiligheid en angst, schort het aan ruimte voor tegenspraak of kritiek en durven medewerkers misstanden niet te melden. Naast angst en onveiligheid, is gebrek aan vertrouwen een belangrijke verklaring voor het niet melden. Het gaat er dan om dat medewerkers verwachten dat er toch niks met hun melding wordt gedaan, of onvoldoende vertrouwen hebben in de persoon of instantie aan wie gemeld moet worden. Met de veiligheidsbeleving van de vertrouwenspersonen zelf is het ook tamelijk zorgelijk gesteld; maar liefst 20% denkt dat de VPI-rol hun carrière mogelijk schaadt en 10% heeft vanwege gevoelens van onveiligheid weleens overwogen om het vertrouwenswerk neer te leggen.

Een laatste punt uit het rapport dat ik hier naar voren breng, heeft betrekking op de opvatting dat de VPI er *"niet alleen voor pleisters en verbandjes is, maar een bredere rol heeft op te pakken"*. Het kan daarbij bijvoorbeeld gaan om het bijdragen aan de ontwikkeling van integriteitsbeleid, het bijdragen aan interne trainingen en het zo nu en aan-schuiven bij diverse overleggen. In algemene zin luidt het advies om vertrouwenspersonen meer te betrekken in de organisatie en als onderdeel te zien van het integrale integriteitsbeleid. Zo kan de organisatie optimaal gebruikmaken van de kennis en ervaringen van de VPI.

Alain Hoekstra
Bestuurskundige & Integriteitsexpert

1 Zie de op website van het Huis voor Klokkenluiders: "De vertrouwenspersoon Integriteit: stand van zaken en ontwikkelingsperspectieven"